

Drugi deželni jezik.

V moravskem deželnem zboru so sklenili, da naj bodeta v vseh razredih realnih šol nemški in češki jezik obvezna predmeta za učence nemške in češke narodnosti. Nemci so začetkom predlagali to le za nižje razrede, v višjih razredih istih realk naj bi pa bilo to učenje obvezno le v slučaju, ako se roditelji učencev izrečejo za tako dolžnost. Zbor pa je sklenil za vse razrede. Zajedno se je sklenila resolucija, vsled katere naj bi se analogna obveznost uvedla tudi na gimnazijah.

S svojega stališča mi navedenih sklepov ne moremo odobravati, najmanj pa jih poštujemo v smislu, da bi bili za Slovane našega cesarstva kaka milost, dobrota ali čast. Taki sklepi ne dovajajo k rešenju narodnostnega vprašanja, pač pa zavajajo slovanske narode, da ne dosežejo po ustavi zagotovljene rešitve narodnostnega vprašanja.

Osnovni, narodnostni in jezikovni člen sedaj veljavne cislitavske ustave je tak, da dovoljuje ugodno izvršenje narodne enakopravnosti, obsežajoče narodnost in jezik vsakega naroda, jedino v osrednjem parlamentu, ker le potom tega skupnega zastopa se morejo vzakoniti jednake določbe za vse narode. Deželni zbori niso sposobni za vstvarjenje takih zakonov, tudi če ne gledamo na dejstvo, da so njih sestave neugodne slovanskim dejanskim ali umetnim manjšinam. Svoboda občinskih in njim nadrejenih deželnih avtonomij je doslej delovala v pogledu na narodnost in jezik manjšin neugodno, in krivice vsled te svobode so doslej občutile v največji meri slovanske manjšine. Vrhu tega ni v mišljenem narodnostnem členu nikjer izrečeno, da bi se vezalo kako naseljenje na učenje drugih jezikov. Tu mora ostati po ustavni zasnovi zagotovljena svoboda učenja. Poprej se morajo vstvariti nacionalni juristiški organi v smislu podeljene ustave, in še le ti organi morejo pravilno izrekati se za učenje tudi drugih jezikov, naj si bodo deželni ali ne deželni.

Vprašanje o učenju jezikov na srednjih in drugih šolah je po takem principijalne važnosti, in slovanski narodi ne morejo privoljevati v to, da se rušijo ta načela zunaj centralnega parlamenta. Slovanski narodi se ne smejo dati zavesti po kakem deželnem zboru radi tega, ker morebiti ugajajo kake namere v kaki deželi vsaj navidezno tudi slovanskemu naseljenju. S tega stališča tudi ne smemo odobravati mnogo obsežnejšega predloga, ki ga je stavil dr. Vašatý v češkem deželnem zboru gledé na učenje ruščine izključno za češko narodnost. Tudi njegov

predlog spada kvalitativno v centralni parlament, oziroma v področje nacionalnih juristiških organov, kateri pa se niso vstvarili do današnjega dne.

Sklepov moravskega deželnega zbora pa tudi ne moremo smatrati ugodnimi zaradi motivov, katere je izrečno navedla nemška umetna večina v istem zastopu. Ona se je izjavila za obvezno učenje češčine in nemščine na realkah jedino zaradi praktičnih dobičkov. Da so ti dobički brez idealnih povodov, kaže se v tem, da je ona do cela prezrla potrebo analogne obveznosti za učence obeh narodnostij na gimnazijah, in so jedino slovanski zastopniki provzročili *resolucijo* v takem smislu tudi gledé na gimnazije. Izobraženje na gimnazijah seza v posledicah pa vendar dalje, nego izšolanje na realkah. To velja še posebe v narodnostnem pogledu, ko prihajajo odločilne vrste uradnikov ne iz realk, ampak iz gimnazij.

Kakó nizko sodijo nekatere nemške stranke o učenju slovanskih jezikov, razvidno je iz tega, da tu pa tam priporočajo učenje ne slovanskih literaturnih jezikov ampak izključno govornjenih narečij. To, menijo take stranke dovaja še bolj do praktičnih ciljev za potrebe pri občanju s slovanskim naseljenjem, nego pa učenje po slovnica za slovanske jezike. Tako mišljenje razkriva, da stranke, ki se poprijemljejo učenja slovanskih jezikov, ne kažejo nikake više ideje ali celó ljubezni gledé na slovanske jezike in v njih pisano književnost, ampak dovaja jih k temu zgolj nizki praktiški interes.

Po takem sklepi moravskega deželnega zbora niso nikak poklon ne za češko narodnost v obče, ne za češki jezik posebe. Ljudje pa, ki se ne učé iz ljubezni drugih jezikov, otrešajo se takega znanja, kolikor morejo, in se ga otresejo popolnoma, hitro ko dosežejo svoje cilje. Slovanske manjšine raznih dežel imajo na to stran še posebne skušnje. Poslednje kažejo, da se v dosezanje različnih služeb podeljujejo in dobivajo svedočbe znanja slovanskih jezikov tudi tam, kjer je isto znanje do skrajnosti nedostavno, in posledica vsemu temu je to, da tujci dobivajo med slovanskim naseljenjem službe, za katere, po zahtevanju jezikovnih potreb, niso nikakor dovolj sposobni.

Takó je torej želja po učenju slovanskih jezikov za slovansko naseljenje jako dvomljive veljave.

Ko bi nemške ali tudi druge gospodovalne stranke kazale pravo ljubezen do učenja slovanskih jezikov, postopale bi vse drugačno.

Nemške stranke n. pr. bi priznavale, da literaturni jeziki slovanskih narodov so vstvarjeni le za majhne ob-

sege po narodnostih razdeljenega slovanskega naseljenja, da jeziki prav za prav so le za domače potrebe dotičnih slovanskih oddelkov, da torej niso to, kar so literaturni jeziki drugih velikih narodov. Priznavati bi vsled tega morale iste stranke, da taki jeziki delajo vesoljnemu občenu slovanskih in še bolj drugih narodov velike zapreke, ker tem, ki se selijo iz jedne dežele v drugo, treba se je učiti ne le dobro jednemu slovanskemu jeziku, ampak vrhu tega še posebnostim, ki so v drugih slovanskih književnih jezikih. Zato bi bile dolžne nemške stranke in drugih narodov Slovane podpirati v teženju po kakem obćem literaturnem jeziku, ki bi zadoščal za vse slovansko naseljenje, kakor zadošća visokonemški, angleški, francoski, italijanski literaturni jezik povsod, kjer so naseljeni Nemci, Angleži, Francozi, Italijani, dasi je med temi velikimi narodi po več različnih in jako ločenih govorjenih in tudi pisanih narečij.

A kaj vidimo? V istem trenutku, ko so sklenili v moravskem deželnem zboru obvezno učenje obeh deželnih jezikov, zavrgli so v češkem deželnem zboru predlog dr. Vašatega o učenju tistega slovanskega jezika, ki je analognega kulturnega in praktičnega pomena, kakoršen imajo navedeni literaturni jeziki velikih civilizovanih narodov. Kakó dalec pa so ne le nemške stranke, ampak tudi v drugih krogih od takega mišljenja, svedoči Dunajski „Fremdenblatt“, ki je v koncu posebnega članka vskliknil, da sklep moravskega dež. zbora je avstrijski v najboljšem smislu besede, a predlog dr. Vašatega da je dalec od tega.

Nato bi odgovorili, da Slovani se učé nemškemu jeziku ne le zaradi pravih in domišljenih praktičnih potreb, ampak tudi zaradi nemške literature samo; brez takih idealnih namenov ne naučí se noben narod drugih jezikov. Slovani morejo verovati tujim strankam, da se hoćejo zares učiti slovanščini, ako si izberejo za učenje tak jezik, ki bi bil ekvivalent nemščine, in to bi mogel biti le kak jezik, ki bi ga sprejeli Slovani kot svoj obći literaturni jezik. Čudno pa je vsekakor, da se obćemu nemškemu literaturnemu jeziku pripisuje druge vrste patrijotizem, nego kakemu slovanskemu jeziku, ki bi imel sposobnost, kakoršno ima sedanji visokonemški jezik.

Slovanske stranke pa vidijo, da jim je treba dobro misliti, predno sprejmejo kako navidezno ugodnost v pogledu na učenje slovanskih jezikov. One imajo dolžnost poštovati ustavo; ta jim dovoljuje nacionalno organizacijo, in ko se jim vstvari poslednja, bodo najbolje vedeli njih juristiški organi, katero učenje jezikov je patrijotiško in katero ne, a tudi, katero je ekvivalentno in katero ne. Dotlej pa je treba poudarjati, da narodnostna in jezikovna vprašanja ne spadajo v področje ne nadrejenih deželnih, ne podrejenih občinskih avtonomij.

Ruski državni budget na 1895. l.

„Безъ страха и сомнѣнія впередъ!“

Ruski fin. min. S. Vitte 1895. l.

Ἐὰν χρημάτων ἀρχώμεθα! Naš državni budget za tekoće leto je obelodanjen... Z veliko pozornostjo smo ga pričakovali, dočakali smo si ga, in nepristrastni ljudje pravijo, da smo si dočakali ga na radost i tolažbo. Sporočimo tudi čitateljem i čitateljicam „Slov. Sveta“ glavne i najbolj zanimive številke njegove.

Skupni stroški i dohodki so proračunjeni na 1.214.378,030 rub., *torej ni niti ostanka niti nelostatka*. Če se pa bolj vestno vglobimo v številke državne raspisi, pa najdemo prav za prav dva budgeta: *navadni i nenavadni*. Po prvem je predploženo dohodkov nad 1.143 milj. rub., stroškov pa nad 1.120 milijonov rubljev, torej je proficita nad 23 milijonov rubljev; po drugem pa je izčisljeno dohodkov nad 2 milj. r., stroškov pa nad 94 milj. r., torej je deficita nad 92 milj. rub.; *ta deficit pa izhaja le od zidanja novih državnih železnic*. Ta primankljaj pokrije 23 milj. rub. proficita navadnega budgeta, a ostalih 69 milj. rub. vzamejo od svobodnega denarja v državnih blagajnicah, katerega se je k 1. jan. t. l. nakopičilo nad 325 in pol milj. rub.

Če letošnji budget primerimo k lanskem, *vidimo pomnoženje državnih dohodkov i stroškov na 131 milj. r.* Pomnoženje državnih stroškov pa *ne gre od novih davkov, pač pa od razvoja plavnih sil naseljenja sploh, posebno pa od prirasti i pomnoženja drž. železnične mreže*. Poveksanja stroškov pa zahtevajo: 46 milj. r. — eksploatacija povečane železnične mreže; 13 milj. rub. — pomnoženje plate po kreditnem sistemu; 20 milj. r. — reorganizacija pobiranja davkov; 55 milj. r. — razna dopolnjenja, assignovana radi *zadšččenja novih potrebstij, katere svedoči o vednem rastu gmotneja i duhovnega ekonomiškega gibanja Rusije*.

Na zidanje novih železnic je po letošnji. budgetu naznačeno celih 92 milj. rub., *torej na 47.7 milj. r. več, nego po lansk. budgetu*. Med temi milijoni je tudi 10 milj. r. takih, kateri so namenjeni *zidanju krajevnih železnic po uprošćenem sistemu*. Ta načrt je ministerstvo financij uže vneslo v državni sovět, koji menda ne bo zadržaval takih prevažnih za razvoj državnega ruskega prometa načrtanj. Jako pomenljivo je tudi to, *da so stroški vojnega budgeta, primerno z lanskim, zmanjšani na 4 milj. rub...*

A najbolj zanimivi predal vsega državnega proračuna je tam, *kjer minister financij govori o blagotvornem vplivu mirnega carenja umrlega Gospodarja na ruske financije*. Ta oddel priobćujemo obširneje, nego pa govorimo o drugih, i delamo to seveda s tem smerom, da bi tudi med Slovenci videli ti, koji ne prikrivajo svoje zlobe pritvorno slepotoj, *kaj je bil za Rusijo car Aleksander III.*

Številke, katere govore o ekonomiškem razcvetu Rusije:

	začetkom carenja:	koncem carenja:
Žita so pridelali	235 milj. četv.	332 milj. š.
Žita so prodali za mejo	236 milj. pud.	374 milj. p.
Splošni izvoz	506 milj. rub.	614 milj. r.
Splošni privez	541 " "	463 " "
Litega železa dobili so	27 " pud.	71 " p.
Železa navadnega so nadelali	18 " "	30 " "
Jekleno-železnih relsov	19 " "	30 " "
Margancere rude je bilo	1/2 " "	15 " "
Živega srebra je bilo	0	

(so ga uvažali).

(Ga izvažajo i sami rabijo)

Kamenega oglja so dobili	201 m. p.	460 m. p.
Soli za jed so dobili	47 1/2 " "	88 " "
Nafta so dobili	21 1/2 " "	337 " "
Izvažali so nafta	1/4 " "	59 1/4 " "
Pavole so dobivali	0 " "	3.8 " "
Sladkorja so dobili	16 " "	35 1/2 " "

Daljava železnice 21,226 vrst 33,869 v. Splošnega dohoda je dala 1 vrsta 9 1/2 tis. r. 118 t. r. Državne banke filijal je bilo 55 107. Državna banka je operovala na 225 1/2 m. r., 329 m. r. Doneskov na shrambo je bilo na 1200 m. r., 2400 m. r. Hranilnic je

bilo 76, 3180. Vlog v te hranilnice je bilo 9 m. r., 328 $\frac{1}{2}$ m. r. število vložitvih denar 100 tis., 1500 t. Državnih dohodkov je bilo 652 milj. r., 1026 m. r.

	deficit	proficlit
Budget je bil izpolnjen	81 m. r.	937 m. r.
Čez kraj so asignovali	87 " "	10 " "
Ostanek zlata	291 " "	649 $\frac{1}{2}$ " "
Državni dolg	3840 " "	5589 " "
Tekoča plata za dolge	238 " "	257 " "
Tekoča plata v %	6,2% " "	4,6% " "
Tečaj 4% metalčnih papir.	75% " "	97 $\frac{1}{2}$ % " "
Tečaj 5% kreditok	93% " "	18 $\frac{1}{2}$ % " "
Amplituda omahljivosti mennega tečaja	11 $\frac{1}{2}$ % " "	4% " "

Koliko se je prospela trgovina i promet, kažejo nam naslednji podatki: Število gildijskih spričeval i drugih tržnih svedočeb se je pomnožilo na 60 tis.; spričeval na pravo drobne trgovine se je razdalo več na 160 tisoč; čislo prometnih svedočeb pa je vzrastlo do previška 15 tis.

Pojašnjenja ne trebajo te številke nobenega, če ga ne treba pomnoženje državnega dolga. Gledé tega pa naj bo vam dovolj naslednjega, preprostega primera: Jaz živim, kot ptica podnebesna, v koči ne bogati, pa privoljni; nenadno pa predlagajo mi palačo, katere si ne morem kupiti na svoj cvenk; dohodi palače me pa mičejo, na nekoliko stotin previšajo dohode od moje prve koče; zajmem nekoliko desetakov, na koje pridobim i palačo i dohode, ž njo zvezane. . .

„Страна, которая могла сдѣлать такіе крупныя успѣхи въ столь короткій періодъ мирнаго труда подъ мудрымъ руководствомъ Императора Александра III., имѣть полное право вѣрить въ свои матеріалныя и нравственныя силы и смотреть и идти впередъ „безъ страха и сомнѣнія“ — прavi „Nov. Vr.“

Božidar Tvorcov.

Iz M. J. Lermontova.

XX.

Črnooki.

Bлиз тебе бил сем до седая,
Ni bilo v prsih mi ognja;
Če srečal sem očij tvoj raj,
Nemira ni bilo srca:

In plamen zvezdnatih očij,
Kateri večno tu morda
Ostane svetel v prsih mi,
Užgal mi vendar ni srca.

Zakaj ločitve prvi zvuk
Trepetno v duši je zvenel?
On ne pomeni dolgih muk,
Ne ljubim! Kaj bi pa trpel?

Pa vendar dan, vsaj uro le
Želel bi še ostati tu,
Da čarne mi oči svete,
In mislim mi dade miru.

Fr. Celestin.

Черноокъ.

Bлиз тебе был сем до седай,
Нѣ было в прсых ми огня;
Че срчал сем очий твой рай,
Немира нѣ было срца:

Ии пламен звѣзднатых очий,
Катерый вѣчно ту морда
Остане свѣтел в прсых ми,
Ужгал ми вendar нѣ срца.

Закай лоचितве первый звук
Трепетно в души н звенѣл?
Он не помѣни долгих мук,
Не любии! кай бы не трпѣл?

Па вendar дан, всай урж ле
Желѣл бы ше остати ту,
Да чарне ми очи свѣта,
Ии мыслиа ми дade миру.

М. А. Лазурный.

Черноокой.

Твои плѣнительныя очи
Яснѣ дня, чернѣ ночи.

Вблизи тебѣ до этих поръ
Я не слыхалъ въ груди огня;
Встрѣчалъ-ли твой волшебный взоръ,
Не билось сердце у меня.

И пламень звѣздочныхъ очей,
Который вѣчно, можетъ быть,
Останется въ груди моей,
Не могъ меня воспламенить.

Къ чему-жъ разлуки первый звук
Меня заставилъ трепетать?
Онъ не предвѣстникъ долгихъ мукъ,
Я не люблю! зачѣмъ страдать.

Однако-же, хоть день, хоть часъ,
Желалъ-бы дольше здѣсь пробыть,
Чтобъ блескомъ вашихъ чудныхъ глазъ
Тревогу мыслей усмирить.

Fr. Celestin.

Kraški soneti.

XI.

Oj kratko sreči je življenje dano!
Najsi tako še zora njena sije,
Le kmalu tuge noč nam jo zakrije,
Zadavša srcu bitko smrtno rano.

Na ká m n a tlà je seme usejano,
Iz čegar srede sreče cvet priklje:
Ko sapa mrzla s severa privije,
Zatrj je kál in cvetje razdejano!

Na grobu tužnem sreče sladke svoje
Klečé žalujeva sedaj s solzámi,
Bijoč srcá neznošno težke boje . . .

A v hípih žalnih teh zavest jedina
Za kratko naju še k življenju drámi,
Da sreči tej ni — zemlja domovina!

XII.

Bil ondi sem, kjer trhllost vence veže,
Iz cvetk življenja v jednomer jih spleta;
Kjer jemlje pomlad več, kakor obéta,
Ko v grob poméče náde cvetnosveže;

Kjer strasti vrišč nikoli ne poleže,
Za srečo vbežno vse človeštvo leta
In noč i dan za srci vsoda kleta
Nestalnosti pogubne meče mreže --

Utrujen, pláh in zóne srce polno,
Pribežal sem, o Kras! na skale Tvoje,
Da otešim si od žitja dušo bolno.

Oh, tu je mir in stalnost blagotrajna!
Morjé, nebó in mrtvo kamnje Tvoje, —
V njih zrcá se nesmrtnost, večno bajna!

I z p o v e d .

Da nadejati se ne smém
Ljubezni tvoje, dobro vé m —
Kakó sem svojo strast dušil,
Ljubezen svojo tébi kríl!
Zamán! . . . Ko tok podere jez,
Raván zalije čez in čez —
Temà razljúčenih valóv!

Vničuje živež, ruši krov
Ko ogenj spon se iznebi,
Kdo moč njegovo ukrotí? —
Oh, širi, širi se plamén,
Vse, kar doseže, mu je plen!
Občutki moji zdaj takó
Zajéziti se ne dadó. —

Ko vóde tok, plamén strašán,
Deró iz srca mi na dan! —
Pred tábo, deva, jaz klečim,
Da ljubim te, več ne tajim —
„Govóri, prosim te potrt,
Življenje daj mi ali — smrt!“

J. Osamelec.

Bog i Hrvati.

Jedna nek ljubav nas vodi,
Ljubav svom domu, slobodi;
Srce nam mladjahno bije —
Ako i Hrvatske nije,
Mi ćemo stvorit ju znati:
Bog i Hrvati!

Vjekovni roda su jadi,
Mi ćemo svetit ih mladi
Prástarim mačem djedova —
Zora će svanuti nova,
Samo da svuda nas prati:
Bog i Hrvati!

Danak slobode kad sine,
Nojca robdvanja mine,
U srcu hrvatskom svakom,
Na nebu sunčanom zrakom
Pisane rieči će sjati:
Bog i Hrvati!

D. M. Domjanić.

Т и м е п и т а ш . . .

Т и м е п и т а ш , з а ш т о м о ј е
У в е к о к о с у з о в б л и с т а ,
Т о ј е л а к о п о г о д и т и ;
Т и с л у з о к т о м е и с т а .

Т и м е п и т а ш , с к о г у з р о к а
Ж а л о в н о ј е с р ц е м о ј е ?
К а к о м о ж е б и т в е с е л о ,
К а д н е в и д и м л и ц е т в о ј е ?

Т и м е п и т а ш , з а ш т о м р я м
С л у п р и р о д у , ц л о с в и ј е т ;
К а к о н е ћ у , к а д н а ј л е п ш и
З а м е н е с и д у ш о ц в и ј е т !

Т и м е п и т а ш , з а ш т о к у л е м
И с т у м а ј к у , ш т о м е р о д и ;
К а к о н е ћ у , к а д м е с у д б а
С в о ј о м л о б н о м с т а в о м в о д и .

Ј о ш м е п и т а ш : о х е л ' к а д а
П р о ђ м и о в а ј а д и т у г а ,

О х е д у ш о с а м о о в д а ,
К а д т и б у д е ш м о ј а д р у г а .

У В а р у , (Црпа Гора) 1985.

Миљо Јововић.

Velika carska milost.

13. jan. st. sl. bo v razvoju ruske nauke, slovesnosti i novinarstva zapisan z zlatimi črkami: car Nikolaj II. je rečenega dne ukazal svojemu ministru financij, da za naprej mora vsako leto vnašati po 50 tis. rub. v zalogo, iz katere bodo dobivali nagrado i podporo nadarjeni, pa ubožni učenjaki, slovesniki i novinarji ruski. Vodila pa bo to novo zalogo ruska akademija nauk, predsednik koje je navadno kaka oseba, katera ima ali posredno ali pa neposredno zvezo z ruskim carskim dvorom. Ministra financij i narodne prosvete pa morata izdelati načrt onih pravil, kojih se bodo morali držati prosilci monaršje milosti.

Ruski narod je velik narod; ta narod je dokazal svojo velikost tudi na knjižnem torišču. Pri velikih narodnih knjižni ljudje tudi od knjige živé, ne pa takó, kakor živé uboge slovenske knjižne pare — sit venia verbo! Ruski knjižni ljudje osnovali so si davno, predavno zasebni knjižni fond, koji ima v svojih predalih nakopičenega denarja na stotine tisoč rubljev. Ali zasebni fond ni ono, kar bo carska zaloga, i negledé na blagoprijetne okolščine ruskih pišočih ljudij, bili so vendar tudi tukaj slučajji velike revščine, če ne naravno lačne smrti. Strankarstvo je segalo tudi v te predale... Tudi oddaljenost od literarnih središč je vplivala tam pa tam jako pogubno. Vse take i jednake slučajnosti za naprej zginejo; kajti carska milost ne bo izbirala po barvah, kojimi blisté prapori raznih literarnih skupin. Pač res moreš ti, ruski knjižni trpin, na veke biti blagodaren svojemu dobrotniku carju Nikolaju II.

Božidar Ivorčev.

Književno pismo.

(Konec, glej št. 5).

Jako skrbno sestavljen je oddelek o pravopisu, t. j. točneje o grafiki, kakor jo je snoval Gaj po češkem. V pravopisu držal se je etimologije. K. trdi, da bi bila najbolja cirilica, in da je tudi Gaj mislil o njej. Ignjat Brlić je pa najprej vsem štokavcem nasvetoval cirilico, po tem vsem Ilirum v obče, ali Babukić mu ni pritrnil.

Pravopis je bil Gaju le jedno iz sredstev za literaturno objedinjenje Jugoslovanov. Gaj je štel k ilirskemu plemenu Slovence, Hrvate, Slavonce, Dalmatince, Bošnjake, Črnogorce, Srbe in Bolgare. Svoje novine preimenoval je Gaj v „ilirske“. Ni pa si Gaj izmislil sam imena Ilir za Jugoslovane: rabil so je pred njim, in celó vlada avstrijska je je rabila. Neki Evfimij Popović je trdil, da je jezik Jugoslovanov ilirski ali srbski. V obče je misel jedinstvu ilirskih narodov in jezika bila tedaj jako razširjena. Pravo pa opaža K., da so bila plemena preveč razjedinjena, da bi jih spojilo ilirsko ime. Zadača Gaja in somišljenikov bila je torej jako težka, a iskrena vera delala je tu — vsaj male čudeže. „Danica“ bila je dobro uređovana in je imela velik vpliv. Vemo pa, da so „iliri“ imeli mnogo nasprotnikov doma in posebno madjarskih. 1843. l. je vlada celó zabranila ime Ilir. Gotovo pa je misel o slovanski vzajemnosti bodrila in v nemala Ilire. Gaj premenil je svoje „Ilirske narodne novine“ v „Narodne novine“, a „Danica ilirska“ postala je „Danica horvatska, slavonska i dalmatinska“ (1843. l.), ali uže poslednjega leta moral je iz naslova izpustiti „narodne“. Važno pa je, da so se probujale ženske, katere je v ilir-

sko kolo zval posebno grof J. Drašković: „Ein Wort an Illyriens hochherzige Töchter“. Jako zanimiva je karakteristika zaslužnega starca dra. Bogoslava Suleka, pravega stalnega značaja.

Metel Ozegović in Herman Bužan opravičevala sta Ilire v ogerskem saboru in sta omenjala celó rastoči vpliv na turške Slovane, vsled katerega bi Hrvatje imeli dobiti Bosno in Hercegovino. Srbi pa tega niso želeli.

Ilirizem bil je v občé dobro sprejet: pohvalil ga je tudi Safarík. Za preprosti narod pa naj bi pisali njegovim jezikom. Velik protivnik Gajevega pravopisa bil je naš Kopitar. Važna je bila „Zora dalmatinska“, izdanje podobno „Danici“, ali le do 1846. l. Po tem je „Zora“ napadala neredko Ilirizem in Gajev pravopis do 1848. l., ko je prenehala izhajati. V Bosni bili so franciškani glavni privrženci Ilirizma, izmed katerih se je najbolj odlikoval Jukić in potem Grga Martić. Pisatelj trdi, da je tudi črnogorski vladika Petar II. bil načeloma prijazen Ilirizmu. Tudi od Slovencev so neki, posebno štajerski, pristali k Ilirizmu: Stanko Vraz, dr. Kočevar, Davorin Trstenjak i dr. Vemo pa, da Prešeren tega ni odobral, in Čelakovský mu je pritrdil. Pač pa so Slovenci polagoma vsprejeli Gajev, odnosno češki pravopis, posebno po primeru „Novic“ in dra. J. Bleiweisa. Srb Fedor Pavlović je pa rezko napadal vsak pojav Ilirizma, zahteval je cirilice za južne Slovane, a tudi Jovan Subotić in Pantelić bila sta nasprotnika ilirizma, dokazujé, da stari Iliri niso bili Slovani, in predlagáje, da se poprimejo vsi imena Srb. K. pravi, (str. 244.), da je sam Gaj imenoval jezik ilirske literature naravnost srbskim, ali to je bilo užé tedaj, ko je Gaj gubil svoj pomen.

Ni pa dvoma, da so „Iliri“ mnogo pripomogli za preporod hrv. naroda. Važna je bila ustanovitev 1838. l. ilirske čitalnice v Zagrebu: iz nje se je potem razvilo več drugih celo učenih hrvatskih društev, n. pr. „Matica ilirska“ (1842. l.). Vidno vlogo igral je v tej dóbi tudi Zagrebski: „Sbor duhovne mladeži“, v katerem je plamtelo goreče domoljubje. Bilo je osnovano s členi ilirske čitalnice ilirske gledališče in gospodarsko društvo. Prvo hrvatsko opero (Lisinskega) peli pa so 1846. l. Kot pevec se je odlikoval še sedaj živeći Albert pl. Štriga. Podrobnosti življenja teh društev so jako zanimive in poučne. Osnovan je bil tudi muzej, pri tem sta posebno zaslužna Lj. Vukotinić in Mijat Sabljár. Važen je bil zbornik „Kolo“. Prvi zvezek pojavil se je 1842. l. Narodni dom bil je odkrit 8. febr. 1847. l. Osnovano je bilo celo učeno društvo. Pisatelji so nosili Dubrovniške vzore, ali pa so se držali boljše sovremenosti. Prvim je bil na čelu Demeter, drugim pa Stanko Vraz. L. 1848. izšel je J. Drobničev slovar (iliro-nemško-talijanski.) Jako zanimiv in koristen bil je v tej dobi V. Babukić, navdušen Slovan in Ilir. Ta mož delil je slovenski jezik na narečiji: na slovensko-hrvatsko kajkavskih Hrvatov in na slovensko na Kranjskem, stajerskem in Koroškem (Goriškem) itd.

Kraj poezij Ljudevita Vukotinića, Stanka Vraza, Ivana Mažuranića i dr., javljale so se romantične povesti: pisali so jih: Vukotinić, Dragoila Jarnević, Ivan Kukuljević, Dimitrija Demeter, Mirko Bogović. Predmete jemali so iz hrvatske zgodovine. Le neke Drag. Jarnevićeve imele so društven značaj. Bile so te povesti nadahnene domorodnim čustvom, če tudi tendenciozne. Učena literatura v strogem smislu začela se je razvijati pod Bachom.

Glavna oseba v dóbi ilirizma pa je bil Lj. Gaj. Marsikaj, kar se dostaje njega, še ni čisto jasno. Po 1849. pa očitno pada njegov pomen. Plodovit pisatelj ni bil.

K. navaja mnogokaj v dokaz, da je Gaj imel svoje slabosti, katere so mu škodile mnogo. Tako n. pr. ni bil prijazen „Kolu“, katero je urejeval St. Vraz, in v občé ni rad videl, da se je kaj delalo bez njegove inicijative. Vendar mu njegova podjetja niso mnogo nosila, in v polovini 50. let je prosil na Dunaju pomoči v stiski, ali brezuspešno. Od ruskega ministra Benkendorfa dobil je užé 1838. l. v Berlinu malo pomoč. L. 1840. bil je Gaj v Rusiji; od vlade ni dobil pomoči, pač pa so nabrali zanj v Moskvi okolo 20.000 r. (assignacijami). Zanimivo je, da je Kukuljević sprožil misel o slovanskem kongresu 1848. l. v Pragi.

Pomen Gaja padal je za absolutizma vedno niže, zajedno pa tudi materijalno njegovo stanje takó, da je moral večkrat prositi pomoči, in so 1868. l. najveljavniši možje podpisali oklic na narod, da daruje za Gaja. Nabralo se je malo. A ko je 1867. leta Gaj bil na etn. kongresu v Moskvi, prosil je pomoči, ali je ni dobil. 20. apr. 1872. umrl je skoro od vseh pozabljen. Pravo veli K., da so Gajeve zasluge ogromne, in da one lahko pokrivajo vse nedostatke in slaboče njegovega značaja. Res je, da so se njega posluževali v borbi proti Madjarom, no ravno za hrvatske interese; dotičniki imeli so tu pred očmi svoje, in ako hočemo takó izraziti se, občé državne, kakor so jih umeli. Ko ga niso več potrebovali, zapustili so ga. Gaj je to politiko dobro spoznal in iskal je opore in pomoči v Rusiji. Tam ga niso popolnoma umeli, in torej ga tudi oceniti niso mogli.

Zanimive so karakteristike glavnih ilirskih pesnikov in pisateljev. Po pravici hvali Vraza kot kritika, ki je n. pr. „Osmana“ smatral samo po jeziku slovenskim, opeti junaki pa da so romanski. On zahteva resničnosti in prostote od pisatelja. Tedanja ilirska poezija zdela mu se je nenaravna, prisiljena. K. misli, da „je Stanko Vraz первый лирический поэт у Хорватов“. Mislim, da je Preradović tudi kot lirik večí. Prijetno se čita karakteristika Demetra in Lj. Vukotinića, ki je bil nasprotnik kat. duhovščine in plemstva. Ta mož je po svoje iskreno ljubil svoj narod in bil trezen tudi v pesništvu. Kratko a jedrnato sta opisana tudi brata Anton in Ivan Mažuranić, čegar „Smrt Smail-age Čengića“ pisatelj rad priznaje za polno pesnikovo last. Jako plodovit in zaslužen pisatelj bil je Ivan Kukuljević. Dobro je ocenjeno delovanje Mirka Bogovića, posebno kot pisatelja dram in ravno tako tudi A. Njemčića. Zanimiv je tu pesnik-satirik Toma Blažek, ki je gorel za Slovanstvo. A dotične njegove pesmi so slabše od Kukuljevićevih „Slavjank“. Kratko ali dobro orisal je pisatelj P. Preradovića, I. Trnskega, Fr. Kurelca, Ognjeslava Utješenovića.

V zadnjem in četvrtem zaglavju označuje pisatelj ilirizem in njegov pomen. Seveda ga stavi v zvezo z obćim slovanskim probujenjem in po pravici povdarja, tudi Rusijo. Tudi nova srbska literatura vplivala je na ilirizem. K. omenja tudi Jagićevo misel, da so Slovenci v Hrvatski, nepravilno zvani Hrvati, pisali narečjem slovenskim, kateri so zvali „hrvatskim jezikom“. K. pravi, da je žrtva Hrvatov svojega jezika prinesla jim ogromno korist (str. 406): Zagreb se je bil tedaj povzdignil, kakor nikdar preje, in Hrvatje dobivajo velik vpliv tudi v Dalmaciji. Češki učenjaki in Kollar vplivali so na postanek ilirizma, ki je bil zato proniknen slovanskim duhom.

Dosta obširna (86 str.) so: прижечанія и дополненія. Te opomnje in posebno životopisi so jako zanimivi. Omenil bi le, da opazka o kralju Matijašu (na str. 73. teh прижечаній) ni točna. Njegovo ime ne „vežejo“ z

znanim Matijem Gubcem, selskim kraljem in upornikom 16. stoletja; slovenski in hrv. narod marveč opevata v prelepih pesmih o kralju Matijašu, ogerskega kralja, Matijo Korvina, ki je po svoji pravičnosti bil vsem jako priljubljen. Jako zanimivi ste: „Дѣя записки Люевича Гаа“, ki je leta 1840. potoval v Rusijo, da si izprosi pomoč.

Vestno sestavljen je (E. F. K-oj, soprugoj pisatelja): указатель личныхъ именъ, ki jako olajšuje porabo knjige.

* * *

Pisatelj dal nam je lepo in v obče polno sliko ilirskega preporeda. No če tudi Hrvatom ni povedal mnogo novega, sebral je vestno in znanstveno uredil snov v celoto, katere še nismo imeli. Vse delo preveja ljubezen do stvari, ali v obče gotovo ne na škodo potrebne objektivnosti. Vidimo pozitivne rezultate onega simpatičnega gibanja, iz katerih je res najvažnejši, da so „Iliri“ sprejeli štokavščino za literaturni jezik. Kajkavci so pa videli, da bode kajkavsko ljudstvo le težko in počasi sledilo za njimi. In sedaj moremo in smemo reči, da se kajkavsko ljudstvo na Hrvatskem absolutno ni moglo in se še sedaj ne more tako razvijati in tako čutiti potrebo knjige, kakor so se razvili drugi kajkavci in se krepé iz vira slovenske knjige in omike.

Res, jedinstvo v jeziku ni rodilo sloge med Hrvati in Srbi, ali ilirizem tega ni zakrivil. Postavil si je bil zadačo, katerej ni bil kos. A bratska in verska strpljivost dosegala je vidnih vspehov takó, da je n. pr. po želji „Ilirov“ bana Jelačića blagoslovil na bansko čast srbski patriarh. Boljo voljo bi bili „Ilirci“ pač težko pokazali.

Mali, zavisni narodi imeli so in imajo težaven položaj. To so dobro videli „Iliri“ z Gajem na čelu. Za to so — vsaj v prvi polovici ilirizma — iskali krepila za svojo enerzijo, kakor drugi bratje, v slovenski vzajemnosti, in so je tudi nahajali. In mislim, da si je tu stekel Gaj velikih zaslug. Imel pa je slabosti, katere so škodile njemu in „ilirizmu“, ki bi se bil pa pač tudi brez slabosti ilirskih voditeljev prelevil v to, kar je bil, v probujajoče se hrvatstvo.

Slovinci uže radi svojega pol. položaja niso mogli biti — Ilirci, če tudi so želeli Hrvatom vsakega vspeha v smislu slovenske vzajemnosti. Politično in narodno poštenje, vsestransko kulturno delo brez ozkosrčne sebičnosti ali celó sovraštva, to so faktorji, ki imajo privlačno moč. —

Dà, tudi ilirizem je vspeval, dokler so ga nosili valovi probujenega navdušenja, bratske ljubezni in požrtvovalnosti. Prelevil se je in omejil se na hrvatski napredek.

Fr. Celestin

D O P I S I.

Dunajsko pismo II.

Gospod nrednik! Namenil sem Vam vsak mesec jedno pismo, ali skoro mi je žal. Kaj Vam hočem pisati, da bi zanimalo Vas in čitatelje? Da bi opisoval Dunajsko mesto? Storil je to uže „starina slovenskih pisateljev“ v Mohorjevem koledarju pred par leti. Res, da bi se izgubil takoj prvo uro oni, ki bi rabil ondašnji potopis. Tudi tamošnjih „slovenskih“ imen ne bi našel nikjer, in ne razumel bi jih niti najbolj „bistrogglavi“ slovenski kosta-

njar, vrhovna jezikoslovna kapaciteta slovenska. „Mične“ dogodnice in anekdote, ki so baje smešne, oškodujejo Vas ondi morda zato. Poskusim torej, da napolnim z drugačno stvarino svojo torbo; vse vprek, kakor ričet in kaša; morda najde vsejedno milost pred Vašimi očmi, ako ne, potem. . . .

Uže zadnjič sporočil sem o predpustnih zabava; a sam udeležil se do sedaj nisem še nobene. S posebnim zanimanjem čitam lepake, naznanjajoče razne koncerte, in z veseljem opazujem v sporedu čedalje več slovenskih glasbenikov. Slovanska umetnost pridobiva si vedno več priznanja, in uprav sedaj prirejajo v vprizoritev v dvorni operi Smetanove „Tajemstvi“. Tedaj pa pojdem vsekakor parkrat v gledališče ter pošljem Vam obširno poročilo, ako bi me uže popreje ne prekosil poklicanejši kritik.

Vkljubo vsemu temu bil bi rad v beli Ljubljani, kjer bi se izvestno izborno zabaval. Šel bi pogledat v redutno dvorano, kako ondi nekdo preobrača politične kozolce in strelja politične kozle. Naključba imenovala ga je zelo ironično po železnem kancelarju, — kaj bi storil mož, ko bi bil krščen na ime sicer junaškega, a ne preveč čislana viteza sv. Jurija ali pa celo po učenjaku patronu neke znane figure v vsakem cirkusu? — Ogledal bi si ondi naše nemške Kranjce ali kranjske Nemce, ki bojujejo boj brez upa zmage; umrl je njih glavni poveljnik, in njegovo zmagovalno znamenje, „proklete grablje“, zakopali so z njim v grob. Zato pa so jim priskočili zadnjič na pomoč trije slovenski veljaki. Kako bi najnovejši dvorni svetnik mogel nasprotovati vladnim željam, ko je jedva od nje dobil tako lepo odlikovanje in visoko službo, — pri njem torej še najpreje razumemo, ako se ji noče zameriti. In njegov zvesti adlatus in brezpogojni oboževatelj ni smel in ni mogel drugače. Učenec naj ne bo čez mojstra! Nadejamo pa se, da mu je to popolnoma onemogočilo državnozborni mandat, za kateri je bil baje predestinovan od svojega mojstra. A omne trinum perfectum! Pridružil se je še naš elegantni romanopisec, spominjajoč se polpretekle dobe svoje „elasticitete“ — In tako so se bili ti trije junaki združili nasproti svojim rojakom, ki so, pozabivši svojo pobožnost ali brezpobožnost, bili jedini nasproti onemu možu, ki po Prešernovem izreku, kot „tujec v deželi naši gospoduje“. Dà, ko bi bil fotograf-ljubitelj, ne bi si mogel kaj, da jih ne bi ovekovečil v tem pomembnem trenutku. Ti trije možje pa v lepi slogi prepevajo:

„V deželni zbor se zdaj podamo,
Tam pokažemo, kaj znamo, —“

kakor znana trojica iz neke Nestrojeve burke.

In zopet sem pri gledališču! Opomnil bi torej, da ne vem, zakaj naše slovensko gledališče ne uporabi lepe prilike v prireditvah nedeljskih in prazničnih popoldanskih predstav. Tu na Dunaju so te v vseh gledališčih v navadi; občinstva je vedno toliko, da so vsa razprodana. Tudi Ljubljančani bi radi videli primerne igre za nekoliko znižano vstopnino. Mnogokomu je zvečer težko možno, mnogokomu tudi sicer nizka vstopnina le previsoka. Tako pa obudili bi zanimanje za dramatiko tudi v nižih slovjih. Isto tako želeli bi o priliki ponovitev poskusa, ki se je dobro obnesel uže predlanskim, namreč vprizoritev otroških iger. Dve, tri take predstave v teku jedne zime bile bi gotovo jako primerne.

Primerna bo tudi letošnja „Sokolova“ maskerada, ker bo prirejena povsem v kitajski obleki. Tako bo možno opazovati ondi tisti imenitni „cof“, ki tudi pri nas še

vedno igra tako veliko vlogo. Bojim se le, da bo ta cof marsikomu tako všeč, da ga ne bo hotel ostaviti tudi v bodoče.

Gotovo boste me imeli za zlobnega človeka, a s tem storite mi veliko krivico. Saj sem dobra in pohlevna duša. Da pa imam nekoliko sarkazma, ni niti moja zasluga, niti moja krivda. Kolikor sem občeval s Slovenci, zlasti z mlajšo generacijo, vedno in povsod opazoval sem satiriško žilo. Zato pa tudi ne umejem, zakaj se pri nas ne more vzdržati noben šaljav list. Prvi bil je najboljši. „Brencelj“ životaril je še razmeroma dolgo, zaspal, zopet se vzbudil, zopet zaspal. Izdajal ga je mož, ki gotovo zasluži ime „mož trpin“ bolj, nego vsakdor. On nam je žalosten dokaz, da pisateljstvo ne vzdrži pri nas moža. Pri drugih narodih zidajo si pisatelji graščine, živé ob svojih dohodkih kot plemenitaši, so čislani in spoštovani od vseh, — jeden roman ali jedna drama donese jim toliko, kot pri nas dobi mnogkdo nagrade v vsem življenju. Seveda zahtevati ne moremo in ne smemo, da bi bilo pri nas tako kot pri drugih bogatih narodih, ali razmerje naj bi vendar ne bilo tako grozno na slabše. Zato pa pri svojih treh ali štirih ducatih društev (vsaj polovina njih je zavisna, ker delujejo ločena v isti smoter, a bi ga, združivša se, mnogo laže dosegla) ne smemo pozabiti našega „pisateljskega društva“, ki ima blag in dober namen, podpirati živeče pisatelje, — a poleg tega sport, vzdavati umrlim spominske plošče. Ali niste še nič slišali, koliko se jih vzdá letošnje poletje? Ker smo pri spomenikih, treba nekoliko podregati zaradi Prešernovega spomenika. Pričelo se je nabiranje, a kmalo zopet zaspalo. Stoletnica se približuje, in tu bi bila umestna prilika, da se tedaj odkrije spomenik prvemu slovenskemu pesniku v beli Ljubljani. Naši narodni bogataši in mecenati, vsaj jih imamo vendar nekoliko, naj bi zložili par stotakov ali, še bolje, par tisočakov; njim bi pri tem ne bilo posebne sile. Društva in čitalnice priredé naj nekoliko veselice ali zabav v ta namen, in z združenimi močmi bilo bi možno to storiti, dasi ne bi se nabiralo kakih 50 let, kakor za Vodnika.

Domači umetniki imeli bi priliko pokazati svoje znanje in nadarjenost ter si z domačim delom nekaj prislužiti, kar se jim itak primeri v obče malokdaj. To gotovo ne bi bil luksus. Kakor je, po mojih mislih, n. pr. posebni „glasbeni dom“, sedaj ko se gradi vsem narodnim društvom skupni „narodni dom“. Čemu ne bi se združili, ko vendar vemo, da le v slogi je moč? Menda vendar nismo tako otročji, da le vsled tega vstanavljamo toliko društev etc., da je toliko in toliko več predsednikov in odbornikov, ter se s tem laska samoljubju posamičnikov? Idealno in praktično stališče dá se pogostoma združiti. In to želim tudi „Slov. Svetu“, idealno: velik, razširjen in vpliven list — praktično: mnogo naročnikov in čitateljev. S tem doseženo bi bilo „utile et dulce“. Priporočá se Vam do svidenja Vaš

Nepomuk.

Z Dunaja.

(Klerikalna in narodna stranka pa slov. dijaštvo.) „Le roi est mort, vive le roi!“ napredna „Vesna“ je poginila, živela klerikalna „Zora“!

Dà, dà, gospod urednik, také je: signum temporis! Klerikalizem se širi in jači med starimi in mladimi Slovenci, povsod in vsak dan vidimo nove sadove izborne organizacije in zares uprav vzgledne sloge v naši vstrajni, delavni in pogumni — klerikalni stranki, dočim „napredništvo“ večinoma miruje — bodisi iz bojzani, bodisi iz

slabosti in nezmožnosti vodstva.... V dokaz tega naslednje. (Tu dopisnik kaže, kakó so tudi pri narodni stranki takoj od začetka neprijazno postopali proti „Vesni“; ali s časoma so se pomirili. Op. Uredn.)

Strasti so pojemale, posamični nasprotniki so jeli soditi treznejše in stvarniše, le najfanaticnejši sovragi — i med velikošolstvom, i med duhovščino — so vstrajali na prvotnem stališču ter začeli z letnikom II. še nesramnejše pisariti o „Vesni“. Njih delovanje pa je obrodilo krasen sad v „Rim. Katoliku“. Kdo ni čital razprave „Sumljiva znamenja!“ Mislite si najpodlejšega človeka, ki je telesno in duševno uže ugonobljen, „framason“, ki nima nikakega vzora več, ki ne pozna ni nebes ni pekla, kateremu je prepričanje želodec, ki živile strastni pohotnosti in uživanju. Vse te lastnosti združi in — evotí sloven. velikošolca, pa še posebe „Vesnana“! Nalik roparju preži sloven. akademik na trenutje, da pade po tronu in oltarju, po človeški družbi in njenih idejnih. . .

Takó je naslikal monsignor dr. Mahnič, katol. svečenik in sloven. vzgojnik sloven. mladino čelemu svetu z namenom: očrniti in omrziti bodoče sloven. posvetno razumništvo in je uničiti v srcu preprostega naroda; — gospodarji in voditelji usode zjedinjene Slovenije pa naj bi bili Mahnič in njegovi pristaši! — In kakšen vspeh je imelo to bezprimerno podlo natolcevanje? — Baš oni spis je vzdramil vse napredne ali zares narodne sloven. velikošolce, pa njih ponos in njih zavest! Mladina je spoznala svoje prave prijatelje in nasprotnike, spoznala pa tudi svojo nalogo. Očistila in osamosvestila je torej svoje ognjišče „Slovenijo“ ter jo spravila na pot odločnega napredka in poštenega svobodomislija. „Slovenija“ je izjavila (baš v „Vesni“) v resoluciji, da stoji na odločno narodnem in občeslovanskem stališču. — „Vesna“ pa je odbila rezko in temeljito napad na vse sloven. dijaštvo. Takó so se morali udati na vse kriptle intrigujoci sovražniki prodirajočih vesnanskih idej ter šli celó poljubit roko svojemu zasramovalcu, ko jim nekolegijalna ovadba v „Sloveniji“ ni nič pomagala na policiji. Poslali so tudi svojemu mojstru-sramotilcu — — častno zaupnico; ta pa se jim je skazal seveda takoj hvaležnega: imenoval jih je „vrli gospodje“ in „nadebudne može“ pa jim ustanovil „Danico“; — „Slovenijanom“, „Savanom“ in „Vesnantom“ pa je nadel epiteton ornas „nezreli mladiči“.

„Vesnani so se tako torej nadejali, da je v domovini po tolikem gromenju in bliskanju zrak čist, — da se bosta i narod i napredna stranka odslej bolj zavzemela za njihov list, — ter ga, kot glasilo „Save“, podpirala gmotno in duševno, saj je celó „Sloven. Narod“ začel redno prinašati prav laskava priznanja o vednem napredovanju „Vesne“. A varali so se! — število plačujočih naročnikov se je pomnožilo le prav neznatno, saj naprednjaki niso smatrali za svojo dolžnost zavzemati se in naročati listič, ki je imel zares slovanski program, kateri je zagovarjal in branil vedno junaško in pogumno. — Drugače pa je delala nasprotna stranka: „Po listih, pa tudi na drugih krajih so se spominjali „Vesne“ njeni „najboljši prijatelji“, vabili naše naročnike, sotrudnike in sotrudnice“) za svoje „katoliške“ liste, devali jih na tezalnico, grozeč jim z večnimi in časnimi kaznimi, ako ne opusté pregrešnega početja, preiskovali stanovanja, iščoč „Vesno“,²⁾ in hodili pozvedovat na pošte,²⁾ prepovedovali jo menda celó v spovednici³⁾ in raz kateder, žugali z izključenjem in —

¹⁾ Na Ljublj. pripravnici. ²⁾ V Novem mestu. ³⁾ V Trnovem (Ljubljana). Op. dop.

trojkami itd.“ („Vesna“: II. 12. št., str. 188.) — Pa to še ni bilo vse: oglasili so se še ljudje, znani kot pristaši naše stranke: gimn. ravnatelj v Ljubljani¹⁾ in Novem mestu, katerima so se pridružili še gimn. ravnatelj in profesorji v Celju in Mariboru, pa katehet na Ljublj. učiteljsku z apodiktiško, a zato tudi krivično, terorizujočo prepovedjo, naročati in sprejemati „Vesno“, ki ni nikdar niti najmanj kaj zagrešila proti veri, proti avtoriteti profesorjev, ali proti morali v obče. — No, prepoved je vendar le dosegla svoj namen: *Dijaška* „Vesna“ je izgubila večino *srednješolskih* naročnikov, s tem pa tudi zmožnost nadaljnega izhajanja. Saj napredno visokošolstvo je za vzdrževanje listova premalobrojno, sloven. napr. stranka pa je večinoma list *le sprejemala, a plačevala ga ni!*

Naši ljudje niso imeli toliko razuma in volje, da bi „Vesno“ vsaj vzdržali, nikar da bi naklanjali njenim sotrudnikom kakove razpisane nagrade! A tem več razuma v pomenu za razvoj in odgojo *bedoče* inteligencije imajo naši *klerikalci*, ki so s svojim kapitalom ustanovili svojim velikošolcem (podpiranim po različnih društvih: „Leonini“, „Danici“, „Podp. društvu“ in raznih privatistih pristno rim. katoliške barve!) svoj dijaški list „Zora“, ki izhaja od 1. febr. t. l. na Dunaju! Kakor se obče govori, ima „Zora“ uže danes nad 1000 naročnikov med duhovništvom, narodom in dijaštvom; da bo vedno napredoval list, za to pa ne bodo toliko skrbeli „Zoraši“, kakor dr. Mahnič et consortes. „Naprednjaki“ niso le „Vesne“ ne naročali (bore 2 goldinarčka!), ampak jo celo napadali²⁾ in prepovedali: — naj pazijo sedaj na klerikalno taktiko gledé „Zore“! Hm, in potem se naši ljudje čudijo, če se pojavlja med nami nekaj cinizem, pesimizem pa apatija. — če nam gine zaupanje in spoštovanje pred našimi avtoritetami!? (Naj pazijo, da se iz sedaj vladajočih razmer — po njih krivdi! — ne izcimi nekaj sličnega kot v — Čehih!)

„Naprednjaki“ so dali propasti napredno „Vesno“; — radi podpiranja (?) „naprednjakov“ pojema napredna „Sara“; radi zanimanja (?) „naprednjakov“ za „Slovenijo“ ima ista za svojo „Spomenico“ tako velik dolg, da se letos komaj — giblje; radi velikanskega vpoštovanja želja in nazorov velikošolstva s strani „naprednjakov“ vladajo v Dunaj. „*podp. društvu*“ pa v Ljubljani. „*Radogojju*“ take razmere, katere so morali ožigosati še-le velikošolci v svojih resolucijah³⁾ za shod zaupnih mož. In baš tudi iz čudovite ljubezni naše „narodne stranke“ do nas velikošolcev so potisnili „radikalni očetje“ naše resolucije v *koš!* — Hej, poznamo se s svojimi „starimi prijatelji“ — „naprednjaki“ ondi v „beli Ljubljan'ci“, a oni — *nas še ne!* — — —

Klerikalna „Danica“ ima do danes uže 95 starešin; koliko pa „Slovenija“? — Klerikalni povsod vpoštevajo svoje dijaštvo ter mu zalagajo list, — mi pa, katerim se je osmelil očitati dr. Mahnič zvezo in podporo (!) od frasonskih lož, smo potiskani ob steno ter smo po škandalozni nebriznosti „naprednjakov“ napravili bankerot

¹⁾ Pisarili so celó tiskarju grozeča pisma. Op. dop.

²⁾ Razun „Slov. Sveta“ in „Slov. Naroda“ ni imel noben slov. list priporočevalne besede; „Ljublj. Zvon“ pa je pisal o „Vesni“ tekem treh let dvakrat: v 1. št. leta 1892. vničevalno, *želeč jej zgodnji konec*, pa v 12 št. l. 1894. konstatujoč, da se je njegova želja — izpolnila! To pa je isti „Zvon“, kateremu je baš „Vesna“ pomagala vzgojiti nekaj *sedanjih* najplodovitejših pesnikov, pripovedovalcev in — humoristikov! — — — Op. dop.

³⁾ Glej „Vesno“ III. 12. št., pa „Edinost“ 12. št. t. l. (26. l. več. izd.).

s svojim *lastnim* glasilom! — Ni li to znamenje časa? — Kaj čuda, če se množi mameluštvo!

Resnica je, da ima posvetno razumništvo nerazmerno več izdatkov za razne narodne namene nego klerikalna stranka, vpraša se pa le: ali je dijaštvo *zadnje*?! — Saj se vendar vedno takó patetiško deklamuje: „Mladina, ti si naša nada in naš ponos“! — koliko pa se v istini za njo stori in briga, to je označil vsaj površno pričujoči dopis.

Naprednjak-dijak.

V Melniku (na Češkem), 1. februarja.

V politično pustí dóbi, katero nazivljamo predpust, je za človeka, ki ni plesalec, kaj prijetno, če dobi v roke knjigo, ki se zove „Ilirizem“, in to od učenjaka Kulakovskega. Ime „Kulakovskij“ je čitateljem „Slov. Sveta“ uže davno znano, — priporočite zato čitateljem Svojega lista najnovejše delo tega slavnega ruskega učenjaka, delo, ki je vredno, da se čita. (Storili smo to v obče in posebe. Op. ur.) — V Čeah je sedaj vse nekam predpustno, — vse zmešano; vse kar so storili Staročehi, zdi se slabo tribunom mladih, in kar storé mladi, je slabo starim; in vse, kar so storili stari in storé mladi, ne ugaja casistom. Ljudstvo vlečejo sedaj sem, sedaj tje, kakor pustnega medveda na ledišču, in bati se je treba, da bi narod ne otrpnel s časom za boljše politične in socialne ideje, nego so te, ki se mu ponujajo sedaj. Samo zadnje je za nas — neimenovano stranko — moment, za kateri se moramo zanimati. Strankarska borba tribunov se nahaja sedaj v čistilnem in kristalizovalnem stanju, katero mi, ki smo zunaj teh strank, motrimo hladnokrvno. Stari izvajajo svoj program iz zgodovinsko-politiško-tehniškega pojma; esencijalnost tega programa je pojem sam; ali vključuje pojem tudi substancijalno vsebino (plemstvo, svečeništvo, narod itd.) ali ne, to je drugo vprašanje, in sicer ono, radi katerega se pripravajo, in na katero odgovarjajo mladi negativno. Nekdo je rekel pred leti: „Vsa moč prihaja od ljudstva“, — o njem je rekel Francoz: „To torej bi ne utegnili biti danes resnično!“

Mladi pa svoj program izvajajo od ljudstva kot takega, torej od dejanskega bitja, torej od bistvenega in dejanskega dela narodovega. V tem nasprotju se nahaja razlika med stabilnim značajem konservativne staročeske politike in med mobilnim značajem mladočeske politike, ki ne more biti stabilno konservativna ravno radi tega, ker jo vzdržuje velepovečano gibanje naroda v vednem vrenju in plimovanju (fluktuvaciji).

Iz tega je razvidno, zakaj imajo stari stabilen program, ker je teoretiški, zlasti ko nihče ne ruši teoretiškega pojma „narod“; v tem ko morajo imeti mladi mesto stabilnega programa le bogat jedilni list za različne želodce vedno premikajoče se ljudske množice, jedilni list, ki po kuharskih predpisih in različnih časih menjuje in mora menjevati svoja jedila.

Jedino to bi bila morda naša tolažba, da se tudi drugod tako godi gledé politike, kakor na Češkem; isto vrenje, različno samo po snovi in ingredijenciji, povsod isto kramarjenje z besedami, ki so prešle, tako rekoč uže v pregovor.

Začeti bi bilo treba od zgorej! Namesto z abecednikom v roki in na katedri sedečega, bi morali v Avstriji vendar uže jedenkrat videti prvega ministra sedeti z vrenjem v roki in pri oralu.

Potem se sedanji prepir z besedami eo ipso konča.

Angleški prvi minister sedi na bombažni vreči, in vendar, ali prav za prav radi tega se angleški narod ob nedeljah in praznikih lahko od srca razveseljuje in prav po domače politikuje. Zakaj pa mora biti pri nas, „na kontinentu“, vedno drugače, ko vendar nismo eksistencije v kaminu?

Dr. Fr. Tieftrunk.

Ruske drobtinice.

Съ миру по биткѣ, гоному рубаха

Одиночество. Разказъ Т. Л. Щенкиной-Куперникъ. (Русская мысль. Декабрь 1894. г.) — Mlada pisateljica je dobro zamislila svojo povest. Junakinja je mlada slikarica, ki ima dostop v dobre kroge, kjer so zbrani duhoviti ljudje. Ali vse to je ne zanima, ona čuti neko osamljenost (одиночество). Neke noči čuje glas zvona, zovoči k jutrenji. Obleče se in gre v cerkev. Tam je bilo tiho, če tudi se je vršila služba, pri kateri ste bili le še kmetici; po tem je prišel še star brač, pač da se — pogreje. Duhovnik in dijakon služila sta poluglasno. Junakinja poklekne in kleči za cele službe ter moli in gorko plače „v molitvi brez besed, otročji in blagotvorni, kakor božja rosa“. Domu gredé vsa navdušena rada bi vzela čopič, da naslika to sliko, katera se jej je prikazala med molitvijo v cerkvi. Predstavila bi snežno ravnino pred ruskim selom, na njej zgrbljeno starko, gredočo proti cerkvi, v kateri se je ravno zasvetila prva luč kakor zvezdica svetilnika na morju življenja. Junakinja se prehladi, gre v bolnico, kjer nahaja proste dobre ljudi, ponižne, pohlene, potrpežljive, ljubeče. Ko ozdravi, slika onega jutra zamišljeno sliko in ne čuti več osamljenosti. Kritika sodi, da je v povesti marsikaj nejasnega, navišnega, ne dovolj promišljenega, brez dovoljnega znanja človeške duše. Zanimiva pa je povest, ker kaže, da ruska mladež zapušča one socijalno-radikalno megljenosti, katere so v 60-ih in 70-ih letih polnile jej glave: išče sedaj — saj del nje — druge duševne hrane, kakor so čitatelji „Slov. Sveta“ videli uže iz drugih del, omenjenih tu. C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

„Slov. Svet“, današnja, 6. št., ima prilogo 4 strani. Trst. V seji občinskega sveta Tržaškega dne 31. prošlega meseca se je sprejel predlog, da se naprosi naučno ministerstvo, da odstavi okrajnega šolskega nadzornika za okoličanske šole, češ, da tira in povpspejuje slovensko propagando.

Dosedanji predsednik okrožnega sodišča v Celju, dr. Adalbert Gertscher, je imenovan višim državnim pravnikom v Trstu. Evgenij Taddej drž. pravnik v Trstu, je dobil red železne korone tretje vrste.

Istra. Voditelji istrske italijanske stranke so neki sklenili, da se pri deželnozbornih volitvah voljeni italijanski poslanci ne udeležijo zasedanja deželnega zbora toliko časa, dokler jim vlada ne zagotovi in ne zajamči, da se ohrani vsa sedanja laška posest.

Državni in dež. poslanec V. Spinčić je sezval dne 2. t. m. volilni shod pri sv. Petru v Sumi, katerega se je udeležilo nad 1000 volilcev. Zborovanje je otvoril Tinjanski glavar Defar, predsedoval pa mu je Pazinski župan dr. D. Trinajstić. Spinčićevo poročilo je zbor odobril jednoglasno; z velikim navdušenjem se je odobrilo tudi, da so narodni zastopniki istrski ostavili deželni zbor. Protestovalo se je proti postopanju italijanske večine v deželnem zboru in naposled sprejelo devetero važnih resolucij, katerih glavne točke so, da se doseže popolna ravnost

pravnost v uradu in šoli, da se ustanovi v Pazinu hrvatski gimnazij in hrvatsko učiteljske, da se uvede obče volilno pravo, ali vsaj v kmetskih občinah direktne volitve z jednim voliščem v vsaki občini. Protestovalo se je tudi proti napadom na slovansko svečeništvo, ki se pojavljajo od različnih strani.

Goriška. Slovenski poslanci v Goriškem deželnem zboru so sklenili, da se v bodoče ne bodo več udeleževali razprav, ako Italijani ne premené svojega postopanja nasproti njim, odnosno, ako pogajanja, ki so se zapričela med slovenskim in italijanskim klubom, ne dovedejo do dovoljnega uspeha. — Poslanec dr. Gregorčič je govoril v peti seji letošnjega zasedanja deželnega zbora o osnovni deželnega volilnega reda. Po njegovem predlogu naj bi imel volilno pravico v deželni zbor v skupini kmetških občin in mest vsak polnoleten državljani, ki plačuje davek, ali ki ima volilno pravo v občinski zastop. V skupini mest in trgov naj bi bilo vsako mesto, trg ali obrtni kraj tudi volišče. Poslanec Kocjančič predlaga, naj se dá volilno pravo vsem stalno nameščenim učiteljem, ki naj bi volili po plačilnih vrstah v treh razredih.

Slov. in ital. klub v dež. zboru sta si dala čas za pogajanja; kakor pravi „Soča“, gre za finančno vprašanje, „ki se tiče v največem delu vlade“. Če pa se ne sporazumejo, odstopi dežel. glavar grof Coronini, in dež. zbor bi se razpustil. Namestnik Rinaldini je bil 2 krat v Gorici zastran krize, ki je nastala v dež. zboru.

Kranjsko. Pri generalni debati o proračunu v deželnem zboru je poslanec Hribar povdarjal, da so ljudski učitelji preveč zavisni od okr. glavarjev, ki ravnajo z učitelji v mnogih stvareh presamovoljno. Grajal je tudi to, da se vsiljuje nemščina v vedno več meri v osnovne šole na kvar drugim predmetom. Dr. Tavčar je kritikoval postopanje deželnega šolskega sveta glede uredbe slovenskega učnega jezika v prvih dveh razredih višega gimnazija.

Na Dolenjskem je gledé na državno-zborsko volitev odstopil kandidat dr. Vojsko, oglasil pa se je svečenik prof. Tomo Zupan, predsednik družbe sv. Cirila in Metoda. On bi menda ne vstopil v koalicio, in kolikor moremo soditi mi, je med sedanjimi še ostalimi kandidati gotovo najboljši. Z njim bi dobila kranjska oportunistička politika vsaj nekoliko kontrole več; kanonik Klun bi je izvestno ne bil vesel.

Štajersko. V dež. zboru se je nemška večina izjavila proti zasnovi takózvane slovenske gimnazije v Celju ter v obče za dosedanjo politiško nemško posest. To je napotilo skupino slovenskih poslancev k izjavi, v kateri pravijo, da ne morejo več sodelovati v takem zastopu. Na to so zapustili deželno zbornico. Zastopniki štajerskih Slovencev so pohlevni oportunisti, in vendar niti ta politiška skromnost jim ni nič pomagala.

b) ostali slovanski svet.

Češko. V odseku za premembo volilnega reda češkega deželnega zbora se je vnela zadnje dni prošlega meseca živahna debata. Vodja levičarjev dr. Russ je predlagal poseben zakonski načrt, da naj se v bodoče volijo deželni odborniki in vsi zastopniki deželnega zbora po kurijah. Kurija veleposestnikov naj bi ostala nespremenjena, na mesto zastopnikov mest in trgov in pa zastopnikov kmetških občin pa naj bi se volili dve novi kuriji — nemška in češka. Oficijalno se upirajo temu predlogu samo Mladočehi, in Nemci se nadejajo, da obvelja.

Moravsko. Deželni zbor je izročil šolskemu odseku

jednoglasen predlog, da se zasnje v spomin petdesetletnega cesarjevega vladanja češko vseučilišče na Moravskem. — Pri posvetovanju glede predloga šolskega odseka radi zgradbe nemške višje realke v Cvitavi vnela se je med nemškimi in češkimi zastopniki živahna razprava. Češki zastopniki so govorili v tem smislu, da bi bilo jako neumestno graditi nemško realko, ker je v deželi uže tako preveč nemških učnih zavodov, v tem ko je čeških povsod premalo. — Zakonski načrt o uvedanju drugega deželnege jezika na realkah se je vsprejel soglasno. Zajedno se pozivlja vlada, da premišlja o tem, ali bi ne bilo umestno uvesti tudi na gimnazijih drugi deželni jezik kot obvezen predmet.

Silezija. Poljaki v Sileziji živé prilično v enakih razmerah kakor Slovenci na Koroškem. V deželnem zboru se je sklenilo, da se na dveh sileških gimnazijah uvedejo za poljske učence pripravljalni razredi, vsled česar bodo morali ti obiskovati gimnazijo jedno leto več, nego nemški. Poslanec dr. Michejda je predlagal, da se osnuje v Sileziji vsaj jedna poljska nižja gimnazija, v Tešinu na učiteljskišću pa naj bi se predaval vsaj jeden predmet na poljskem jeziku. Nemška večina je ta predlog odklonila.

Galicija. Grško-katoliški-mitropolitni konzistorij v Levovu je sklenil odposlati na gališki deželni šolski svet spomenico, v kateri prosi, da bi se obdržal vsaj v knjigah za veronauk etimološki pravopis, da bi maloruska mladež čitala lahko vsaj te knjige, v katerih se nahajajo pismenke, karere je izključila nova fonetiška pisava.

Gališki deželni zbor se je bavil z vladno predlogo glede preosnove osnovnošolskega zakona. Ruski poslanec dr. Austonjevič je povdarjal posebno, da se nahaja v različnih okrajih še vedno toliko analfabetov, kot pred desetimi leti, ko ni bilo še ljudskih šol. Vzrok temu je, pravi, ker se tudi šole porablajo v to svrhu, da bi se ruska deca popoljšila, in se tako zanemarja poleg drugih predmetov posebno ruščina.

Dne 5. t. m. so demonstrirali delavci v Levovu za splošno volilno pravo. Pri nekem shodu so označili to pravo kot glavno zahtevo delavskega stanu. Po dovršenem zborovanju so pred mestno hišo vprizorili demonstracijo v prilog svojim zahtevam.

Bukovina. Tudi „Parlamentar“ se bavi s političnimi in narodnimi odnošaji Bukovine ter pravi, da so tudi tam politički in narodni boji na dnevnem redu, ki so pa še mnogo bolj zamotani, kot v drugih pokrajinah. Razven Rusov, ki so v večini, in pa Romunov, se nahajajo v Bukovini tudi Nemci in Poljaki, ki si prisvajajo posebna narodna prava. Poslednji dve narodnosti se truditi najprvo odstraniti pravoslavno vero Rusov in Romunov; na to delajo posebno Poljaki, da bi tako s pomočjo Nemcev Ruse in Romune tem laže prekrstili v pristno Poljake. Poljaki dobivajo v ta namen izdatno pomoč iz Galicije. Najtužniše pri vsem je pa to, da tudi Romuni ne hodijo z Rusi skupej, ampak da skušajo sami na svojo roko tudi romunciti; tako so Rusi res v najhujšem škripecu. Sprevideti bi morali tudi Romuni, da so v opasnem položaju, kajti, kakor Rusom, preti tudi njim opasnost, da izgubé svojo pravoslavno vero, če se pa zgodi to, grozi obema narodoma tudi narodni pogin.

Po najnovejših statističkih podatkih je 108 ruskih, 22 rusko-nemških, 10 rusko-romunskih, 11 rusko-romunsko-nemških, 3 rusko-poljsko-nemške in 9 rusko-romunskih-poljsko-nemških ljudskih šol. Za šolo godne ruske

dece je bilo v prošlem letu 36.105, a 42%, to je skoro polovina, jih ni obiskovalo šole.

Dalmacija. Po Dalmaciji bi se bili morali vršiti zadnje dni shodi, pri katerih naj bi se bilo sklepalo o združenju Dalmacije s Hrvatsko. Vlada pa je prepovedala vse take shode ter zaplenila proglose, s katerimi se je pozivljalo ljudstvo na shode.

Biskup J. J. Strossmayer je 4. t. m. praznoval 80-letnico življenja in blizu 60-letnico svojega plemenitega, mnogostranskega delovanja. Slovansko novinstvo se spominja z različnimi premišljevanji tega dogodka. Vsepreviđenost ohrani velikega biskupa, a podeli mu doživeti, da bi se uresničile najvažnejše ideje, za katere je s pokojnim Račkim skupej deloval.

Ogersko. Ogerska katoliška narodna stranka si je pred kratkim izbrala svoj centralni odbor. Predsednik mu je grof Ferd. Zichy. Program, ki se je odobril po živahni razpravi, ji je: revizija cerkveno-politiških zakonov, delavski zakoni in urejenje kreditnih razmer gledé na male posestnike. — Madjarska vlada namerja baje nakupiti spise pokojnega Košuta za znatno vsoto 100.000 gld. Ker pa sme vlada brez cesarjevega dovoljenja razpolagati le z vsoto 20.000 gld., je sklenila postaviti v proračun vsako leto po 20.000 gld.

Romunskega predsednika narodna stranke, radi znanege Memoranduma obsojenega in zaprtega Ratiu-a žena in hči ste se morali dne 2. t. m. zagovarjati pred Szegebinskim sodiščem radi tega, ker ste nosili romunske narodne barve.

Bosna. Po okupaciji Bosne in Hercegovine je vlada uvedla v vse ondotne ljudske šole nemščino kot obvezen predmet ter zajedno naročila učiteljem, da naj gledajo posebno na to, da se ondotna mladež priučí nemščini, kolikor je le možno. Ta svoj ukrep je vlada v zadnjem času odpravila radi tega, ker se v tem pogledu niso dosegli skoro nikakoršni vspehi. Nemščina se bode odslej poučevala le tam, kjer bodo to zahtevali roditelji šolo obiskujočih otrok, in pa tam, kjer vlada spozna to za potrebno.

Srbija. Kralj Aleksander je potoval v Biaritz radi sprave med svojima roditeljema. Natalija baje zahteva, da se pokliče na državno krmilo Garašanin, kar bi za Srbijo ne bilo ugodno, ker so baš naprednjaki ponajveč krivi tužnih razmer v Srbiji, kajti oni so zakopali deželo v velike dolgove. Nevolja v deželi bi se utegnila povekšati, če pride na krmilo zopet Garašanin. — Volilna korupcija cvete sedaj v Srbiji. Ministerski predsednik Kristić je izdal namreč do prefektov okrožnico, kjer jim naroča, da naj sprejmejo v volilne liste tudi take osebe, ki ne plačujejo predpisanege davka, samo da vlada lahko računa nanje; obratno naj se izpusté one osebe, na katere ne more računati vlada, tudi, če plačujejo predpisani davek.

Črna Gora. Novica Cerović, črnogorski vodja, katerega je opeval I. Mažuranić v epiški pesmi „Smrt Smail-age Čengića“, je umrl dne 28. prošlega meseca. Pokojnik je bil najstarejši črnogorski junak. V krutih bojih s Turkom si je stekel med svojim narodom neumrljivo slavo, posebno radi svojega izrednega junaštva. Pred 55. leti je premagal Smail-ago Čengića, in posebno od tega časa ga je nosila narodna pesem od ust do ust, od roda do roda.

črnogorski knez Nikola I. obiše carja Nikolaja II. na posebno vabilo poslednjega.

V črnogorskem proračunu za leto 1895. se nahaja več postavkav, ki so odmenjeni v povzdigo naobrazbe,

posebno za zgradbo več novih gimnazij. Veča vsota je določena tudi deloma za popravo, deloma za novo zgradbo komunikacijskih sredstev in za izsušenje močvirja pri Baru.

Bolgarsko. Bolgarski vseučiliščniki na Dunaju, v Parizu in Zürichu so dobili od bolgarske vlade obveščanje, da se vse ustanove, podeljene dijakom pod Stambulovim, podvržejo reviziji in da se za sedaj ustavi izplačevanje dotičnih ustanov. — Koburžan se vedno bolj udaja vplivu Cankova, ki se trudi, da bi se Rusija približala Bolgariji in priznala kneza legitimnim.

Tu je bilo izvoljenih v dvajsetih dopolnilnih volitvah za sobranje 18 vladnih kandidatov. Samo v Razgradu sta zmagala opozicijska Karavelov in Ivančev.

Rusija. Car Nikolaj II. je izjavil odposlanstvom mest, plemstva in zemstev, da hoče, kakor njegov pokojni oče, držati se nepremično avtokratiških načel. — V Petrogradu se je zasnova in začetkom tega leta tudi uže otvorila prva cerkev in župnija za pravoslavne Este, katerih je tam okoli 3000. Bogoslužje se vrši v njih jeziku. — Mlada carica, Aleksandra Feodorovna se jako zanima za naobrazbo ruskih žensk. Grofu Protasovu Bahmetjevu, ravnatelju „institucij carinje Marije“, katerih smoter je ženska naobrazba, je naročila, da ji sestavi točno izvestje o ženskih šolah, o predmetih, ki se predavajo v njih, in o knjigah, ki se rabijo za pouk.

Višemu prokuratorju sv. sinoda v Petrogradu K. Petroviču Pobjedonoscevu se je nakazala vsled ukaza carja Nikolaja II. vsota 700.000 rubljev za pokritje stroškov onih šol, ki so pod upravo sv. sinoda.

Первая Всероссийская Выставка Печатного Дѣла. Ta razstava tiskanega dela je prva svoje vrste v Rusiji in se otvori 27. febr. t. l. in bode trajala 5 mesecev. Udeležiti se je morejo tudi zunanji razstavniki. Doslej so se oglasili mnogi iz zapadne Evrope in Amerike, le Slovani ne, dasi izhaja nad 500 slovanskih perijodiških izdanj zunaj Rusije.

Krunoslav Heruc (Petrograd, Gusev per., 4) hoče razstaviti kar možno v polnosti in sistematiški ne-ruska slovanska izdanja; zato pa prosi, da bi mu kar najprej poslali pod *priporočenim* zavitkom 1. št. letošnjih listov, oziroma zvezkov, snopičev itd., in sicer v 2 eksemplarih. V svoj čas pošlje on dotičnim uredništvom sistematiški katalog sodobnega slovanskega časopisja. Slovenska uredništva naj se ravnajo po tej prošnji!

General Gurko o Poljaki. Poljski listi, ki izhajajo v Parizu, so nedavno prinesli sodbo generala Gurka o Poljaki. Gurko je odstopil, ker ni videl nikakoršnega vspeha svojega dvanajstletnega težkega delovanja. Poljaki, pravi, imajo preveč protekcije izven mej cesarstva osobito v Rimu. Poljaki v Galiciji računajo na osobito naklonjenost cesarja Frana Josipa, a tudi pruski Poljaki uživajo protekcije, dasi jim Berolinska vlada ni nič kaj prijazna. Vse to slabo vpliva na ruske Poljake. Poljski intriganti v inozemstvu so tako vplivni, pravi, da niso samo mene, temveč i Bismarcka, spravili z mesta. Kar se dostaje carja Nikolaja, bode gotovo tudi on prepustljiv napram Poljakom, in tako ostane pač nedovršeno delo, katero sem začel v prosep slovanske stvari. Suvalova on ne smatra sposobnim za svojega naslednika, ker kot dvornik in politik ne pozna energičnih sredstev. Pri Poljaki je treba, pravi, rabiti vojaško strogost. Ako jih Suvalov ne bode znal držati v strahu, se lahko ponové dogodki iz leta 1863. Nikdor, pravi, ne pozna lahkoumnega naroda poljskega, ki bi se pustil v boj z Rusi tudi v slučaju uverjenja, da podleže le sam.

Z M E S.

Krakovsko vseučilišče ima letos na bogoslovski fakulti 64 rednih in 5 izrednih slušateljev; na juridiški 598 red. in 13 izrednih; na medicinski 395 rednih in 35 izrednih; na filozofiški 116 rednih in 15 izrednih slušateljev in 12 farmacevtov. — Ker se je otvorila v Levovu medicinska fakulta, se je število medicincev v Krakovu izdatno skrčilo, kajti, dočim se je v prošlem šolskem letu na novo vpisalo 93 medicincev, je padlo to število v tek. šol. letu na 42.

Praznovanje 300 letnic Brestke unije se ima vršiti l. 1896. Koncem tega leta misli poslati v to svrhu ustanovljeni odbor posebno deputacijo v Rim, da poprosi papeža Leva XIII. za blagoslov. — V odboru za to slavnost, kateri je ustanovil in ga vodi mitropolit Silvester Sembratowicz, so se člani večkrat poprjeli v bistvenih stvareh. Tako je n. pr. poslanec Romančuk nasprotoval praznovanju 300-letnice uže sedaj, ker se je unija uvedla v Levovski eparhiji stoprav leta 1700. Mitropolit se pa za anahronizem seveda ni zmenil, in Romančukov glas je bil glas vprijočega v puščavi. Istotako je bil odklonjen predlog o. Stefanoviča, ki je zahteval, da bi napravili, natisnili in poslali v Rim spomenico o tem, da so poljski politiki zlorabljali in še zlorabljajo unijo v latinizatorske in polonizacijske namene ter s tem škodujejo ne samo njenemu razvoju in procvitanju, temveč tudi obtežujejo združenje pravoslavni s katoliško cerkvi. Tudi temu predlogu se je mitropolit z vso odločnostjo protivil, češ, da je neumestno. Pa tudi na predlagatelja se je moral razsrditi, ker je rekel, da mu tega nikdar ne pozabi. Ako latinci, je rekel, zidajo cerkve med Rusi, jim tega ne more nikdor prepovedati. . .

Gledališče v Varšavi. Da je govoričenje o zatiranju Poljakov na Ruskem po večini izmišljeno, dokazuje med drugim tudi to, da je sezidala Rusija nepravno v Varšavi poljsko gledališče, katero je je stalo poldrugi milijon rubljev. In isto gledališče dobiva od ruske vlade 60.000 rub. letne podpore. A negledé na to izdatno podporo se vendar na odru Varšavakega gledališča ni predstavljala nobedna ruska opera s poljskim tekstom, dasi so nekatere svetovno znane, kakor „Demon“, „Onegin“, „Pikovaja dama“ itd. Varšavsko gledališče je šola za poljske igralce. Ako bi njega ne bilo, bi gledališča v Levovu in Krakovu ne imela igralcev, ker so ubožna v gnotnem. — Po ljudskem šteju je bilo leta 1892. v Varšavi 298.000 Poljakov in 238.000 ljuulj drugih narodnostij, med temi v ogromni večini Rusov. Z ozirom na to in gledé na okolščino, da se v poljskem gledališču nikdar ne predstavlja nič ruskega, so prosili Varšavski Rusi za ustanovitev ruskega gledališča, do katerega imajo vsaj toliko prava, kakor Poljaki.

Sibirska železnica ali, kakor se oficijalno imenuje „Severna evropejko-azijaska železnica“, bode vezala Atlantsko in Tiho morje. Njenim izhodom se smatra Petrograd, a koncem Vladivostok koja zračna črta je dolga 6700 kilometrov. Ker bo pa delala ovinke, bo dolga ta proga od Petrograda 10.072, od Moskve pa 9.425 kilometrov. Najdaljše železnice v Evropi so Lisabon-Petrograd 4825, Pariz-Carjigrad 3133, Petrograd-Odesa 2310 in Hamburg-Napolje 2239 kilometrov. Najdaljša železnica na svetu je pa ameriška Pacific, ki veže od New-Yorka do San Francisco. Ta je dolga 5357 kilom., torej je sibirska železnica za 4715 kil. daljša. — Vožnja od Petrograda do Vladivostoka bo trajala 17 in pol dnij, iz Moskve pa 16 dnij in 22 ur. — Navedene številke dobro označujejo „barbarsko“ Rusijo.

Sv. Synod šteje letos osem članov, in to: tri mitropolitote (Petrograd, Moskva in Kijev), tri nadškofe (Filandija, Novgorod, Cholm-Varšava) in dva škofa (Kavkaz in Polock). Kakor se vidi, sv. Synod nima tako „posvetnega“ lica, kakor trlé naši latinizatorji, temveč v njem so najodločniši zastopniki hijerarhije. Ta ima razven omenjenih mitropolitov še 15 nadškofov, 38 vikarijatov in 61 eparhij.

KNJIŽEVNOST.

„Zora“. Glasilo slovenskega katoliškega dijaštva. Ureduje in izdaja Francišek Pavletič. Ta novi list na Dunaju izhaja po 4 krat na leto ter stoji vse leto 80 kr., za dijake 50 kr. O nastanku in namerah tega glasila govori nekoliko naš današnji Dunajski dopis, sicer pa govori pridetek „katoliškega dijaštva“ jasno dovolj.

„Mrtoji majci“. Kataliniceve pesmi, priobčene pod tem naslovom in priporočane tudi v našem listu, so izšle

ravnokar v drugem izdanju; to jih pa še najbolj priporoča. Knjiga stoji 1 korono.

Starohrvatska prosvjeta. Glasilo hrvatskoga starinarškoga društva v Kninu. Urednik F. Radić, teoretični učitelj strokovnega tečaja v Korčuli. Izhaja štirikrat na leto ter stoji za nečlane v monarhiji 8 koron, v inozemstvu pa 9 koron ali 9 frankov na leto. V prvi številki je razjašnjen program. Hrvatskemu narodu, ki napreduje dandanes vsestranski, je bilo treba tudi starinarškega društva, temu društvu pa svojega glasila in strokovnega lista. „Starohrvatska prosvjeta“ se bode bavila v smislu svojega naslova izključno z vsemi zgodami hrvatskega naroda v dobi od VII. do XII. veka, od njegovega naseljenja v južne kraje do pada njegove samovladovine; samo mimogrede pa omenjati hoče tudi poznejše dobe. Društvo, v svesti si svoje težavne zadače, se obrača v tej številki tudi s prošnjo do svojega hrvatskega naroda, da mu pomore z vsemi možnimi sredstvi ter podpre njegove plemenite napore.

Osveta. Ročnik 25. Číslo 2. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Prinaša med drugim naslednjo vsebino: Domněnky a pravda o Jungmannovi. Od Marie Cervnikove Riegrové. — Uhry za vlády Wekerlový. Piše Jos. J. Toužimský. — Snih. Obrázek z Korutanska. Napsala Gabriela Preissová. — České písemnictví: Basne. Posuzuje E. Krásnohorská. Itd. Redakci a vydáním Václava Vlčka. Stoji za vse leto 7 gld. 20 nč., za pol leta 3 gld. 60 nč. in za četrť leta 1 gld. 80 nč.

„**Za štěstím**“. Roman, piše K. Klostermann, založnik R. Vilimeka knjigarna, Dunaj, VII., Neubaugasse 71. Roman ima politiško tendencijo, ki je v tem, naj bi se organizovali Čehi, ki živé na Dunaju. Prvi zvezek je izšel ravnokar ter stoji 20 nč.

„**Hayra**“ se zove mesečnik, ki izhaja na Dunaju. Namenjen je posebnó avstro-ogerskim Rusom, uredovan pa je po obliki in vsebini takó, da ga smatrajo kot klasično berilo tudi za šolo. Ali je brezbriznost ali zavist vzrok, da jeden maloruski list, naštevši druge ruske liste, izhajajoče v Avstro-Ogerski, je popolnoma prezrl ilustrirani časopis „Nauka“. Mi bi pa iz nova opozorjali na to izbornó izdanje posebnó tudi slovensko svečeništvo. Stoji vse leto 5 gld. (Adresa: Wien, VIII., Alserstrasse, 39.)

Русская Библиотека. Выпускъ XII. Декабрь 1894. Obseg: Преступленіе и наказаніе. Романъ М. О. Достоевскаго (стр. 257—320). Ta ruska knjižica priobčuje najboljša leposlovna dela prvih ruskih pisateljev. Na leto podaja 12 snopičev ter stoji 2 gld. 40 nč. Naročila pod naslovom: Выдательство „Русской Библиотеки“ въ Львовѣ (Lemberg) Блхарская ул. No. 13.

Zahvala. V akademickem letu 1894/95. so do slej darovali „Podpiralni zalogi slovenskih vseučilišnikov v Gradcu“ sledeči zavodi in rodoljubi slovenski:

Sl. posojilnica v Górenji Radgoni 15 gld., gosp. dr. P. De-franceschi, zdravnik v Rudolfovem 10 gld., Sl. Górenjesavinjska posojilnica v Mozirju 10 gld., Gostje na Kalcu dne 30. dec 1894 l., zbrani na godovni dan naslednika Miroslava Vilharja 10 gld., gosp. dr. Fr. Jurčič, odvetnik in dež. poslanec v Šmariji pri Jelšah, 10 gld., gosp. Valentin Krisper, tovarnar in vlastelin v Radečah, za natis poročila papirja za 10 gld., Sl. odbor okrajnega zastopa v Ormožu 10 for., gosp. dr. Fran Celestin, kr. vseučilišni docent in gimn. profesor v Zagrebu 5 for., gosp. dr. Ivan Dečko, odvetnik in dež. poslanec v Celji, 5 for., g. Ivan Fon, c. kr. gimnazijjski profesor v

Rudolfovem, 5 for., dr. Benjamin Ipavíc, zdravnik v Gradcu, 5 for., g. dr. Ivan Klasinc, odvetnik v Gradcu, 5 gld., g. dr. Ignacij Klemenčič, c. kr. vseučilišni profesor in akademik v Gradcu 5 gld., dr. Gregorij Krek, c. kr. vseučilišni profesor in akademik v Gradcu 5 gld., Josip Pauer, trgovec v Braslovčah, 5 gld., Rajko Perušek, c. kr. gimnazijjski profesor v Ljubljani, 5 gld., g. dr. Rogina, c. kr. sodni pristav na Vrhniki, 5 gld., g. St. Rojnik, c. kr. namestnijski uradnik v Gradcu, 5 gld., g. dr. I. Rudolf, odvetnik v Konjicah, 5 gld., g. dr. Josip Vošnjak, deželni poslanec in dež. odbornik v Ljubljani, 5 gld., g. dr. Fr. Žizek, zdravnik v Gradcu, 5 gld., g. Viktor Globočnik, c. kr. notar v Kranji, 3 gld., g. dr. J. dr. Muršec, konz. svetnik in profesor v p. v Gradcu, 3 gld.

Vsem tem blagim dariteljem izreka odbor „Podpiralne zaloge slovenskih vseučilišnikov v Gradcu“ v imenu revnih in podpore vrednih vseučilišnikov iskreno in presérno svojo zahvalo ter prosi daljnjih podpor.

V Gradcu, dne 30. pros. mes. 1895. Za odbor „Podpiralne zaloge slovenskih vseučilišnikov v Gradcu“:

Dr. Gregorij Krek,
c. kr. vseučilišni profesor in akademik,
predsednik in blagajnik.

Gojmir Krek,
t. č. tajnik.

Hrv. akademicko društvo „Zastava“ u Zagrebu priredi, u proslavu 50-godišnjice umjetničkoga rada hrvatskoga skladatelja Ivana pl. Zajca dne 11. veljače 1895. koncert s plesom u svim prostorijama „Hrvatskoga doma“. Kod koncerta će sudjelovati gdjica. M. Glivarec, operna pjevačica, društveni pjevački i tamburaški zbor i podpuní orkestar domaće pukovnije br. 53.

Po upravnístvu „Slov. Sveta“ se dobi iz druge roke na prodaj čist, lep, trdno v usnje vezan iztis **„Rusko-nemškega slovarja“** Pavlovskega, in sicer 2. najnovéjše izdanje. Dobi se za 7 gld. 50 kr., nov pa stoji nad 12 gld.

Ta slovar je doslej največi in najboljši rusko-nemški slovar.

Soukromému úřadnictvu českému.

„Zemská Jednota soukromého úřadnictva království Českem v Praze“ rozesílá právě všem jí známým příslušníkům soukromého úřadnictva českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku první číslo „Úřadnických listů“ s vyzváním, aby za členy „Jednoty“ se přihlásili. Vzhledem ku vážným a humanním cílům, jež „Zemská Jednota soukromého úřadnictva“ za svůj cíl si vytkla, upozorňujeme soukromé úřadnictvo české na toto vážné sdružení inteligence české a doporučujeme jak „Zemskou Jednotu soukromého úřadnictva“, tak i orgán její „Úřadnické listy“ českému úřadnictvu co nejvšeleji. Podrobnější objasnění ochotně podá agitační výbor „Zemské Jednoty soukromého úřadnictva v Praze“, v restauraci Choděrové. V zájmu soukromého úřadnictva jest, aby do jednoho za členu se přihlásili a za 1. číslo „Úřadnických listů“, jež zašle se jim zdarma a frankovaně, požádali.

Das russische Alphabet. Eine Anleitung zum richtigen und verständlichen Lesen verfasst für den Schul- und Selbstunterricht von Nikolaus Dimitriewicz. Lemberg 1895. — Str. 158. Stoji po pošti 1 gld. 20 kr. Nekoliko izstisov se dobi tudi pri upravnístvu našega lista. Nobene slovnice ne moremo bolje priporočati, kot to Dimitrijevičevu.

„Slovanski Svet“ prodaja se od-slej v Trstu po tabakarnah: Piazza Caserma, No. 1; Via Cecilia, No. 2; Campo Bevedere, No. 21; Piazza delle Poste, No. 2; Volti di Chiozza, No. 1; Ponte della Fabbra, No. 7; Piazzetta San'a Lucia, No. 1; potem: Internationales Zeitungs-Bureau (pri stari Borsi). —

Posamične številke po 8 nč.

V Ljubljani: v knjigarni Ant. Zagorjana, posamične št. pa po 10 nč.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsako soboto na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrť leta gld. 1.25 — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrť leta 1 gld. — Posamične številke pri upravnístvu po 8 kr. Znanj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravnístvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu (ulica Molin grande, št. 2).